

Samla in och ta tillvara grönfoder

av Ronny Olsson (tidigare publicerad i Hanegället nr 2 2014)

I alla äldre hönsböcker ända fram på 1950-talet betonas hur viktigt det är att ge sina fjäderfä grönt, både sommar och vinter. På sommaren hittar de frigående sitt gröna själv. På vintern får man hjälpa dem. Nu är det sommar och rätta tiden att samla, skörda och torka.

Nässlor

Det torkade grönfoder som framför allt höjs till skyarna är den för övrigt så förhatliga brännässlan. Bäst är att ta den när den gått i frö men innan den har fröat. Vanligen binder man ihop knippena två och två och hänger dem över en pinne eller kvastskäft för att torka. Luftigt inomhus på en loge eller ett loft med god luftcirkulation är vanligaste stället att torka. Hela knippen hängs in till hönsen och snart är det bara de hårda stjälkarna kvar. Förutom järn och vitaminer ger nässlorna gul fin färg åt äggulorna i eventuella vinterägg. Men det är inte bara näringsvärdet som ska räknas. Det ger sysselsättning och terapi för hönsen. De tycker helt enkelt det är roligt.

En författare (Signe Forsberg 1953) kom med idén att torka nässlor i äggkläckaren. På den tiden var äggkläckarna stora, garderoblika träskåp. Större hönsgårdar höll sig ofta med egna kläckare, men inte gemene man. Man kläckte aldrig efter midsommar så därefter var ju maskinerna lediga. Eftersom jag inte är någon förespråkare av maskinkläckning och artificiell uppfödning, åtminstone inte när det gäller lantrasernas förökning, så tycker jag det är en lysande idé - Använd äggkläckningsmaskinerna att torka nässlor i och låt hönorna/honorna sköta kläckandet.

Nässlor och mjölkört hänger på tork

Mjölkört

Ett intressant tips kom från den norrländska kvinna som höll de sista bjurholmshönsen. Hon samlade och torkade mjölkört och gav till sina höns på vintern, på samma sätt som man torkar nässlor. Mjölkörtens finns allmänt över hela landet, ofta i vägkanter och i lite igenvuxna granplanteringar tillsammans med lövsly och hallonris där den lyser rosalila. I folkmun kallas den "rallarros" eller på skånska "rävarumpa". Vi provar här hemma i år för första gången och har hängt några knippen på tork. Får se till vintern vad hönsen tycker.

Klöver och hösmule

Det är inte de långa grässtråna i höet som hönsen vill och bör äta, utan de små bladen och fröerna som finns kvar. Kortklippt och torkat gräs med vitklöver är nog det enklaste att skörda från gräsmattan. När man skördar klöver eller lucern måste man vara försiktig när det vänds och torkas, så man inte slår av de små bladen. Det är viktigt att lufta och vända ofta under torkningen så det inte blir varmt och mögligt. Höns är känsliga för mögel! Det grönfoder som i dag går att köpa som lucernhack är dyrt men bra, särskilt om det är lite uppblött med ljummet vatten. Man bör dock plocka bort de grövre bitar som finns kvar av stjälkarna. Förr sopades allt löst hösmule upp från loggolvet och gavs till hönsen eller koktes till sörpa och gavs till korna. Näringsvärdet är faktiskt bättre än man först vill tro. En undersökning gjord av Carin Israelsson 2005 visade att "höskräp" innehöll 8,8 MJ energi/kg ts och 13,9 g råprotein/kg ts.

Bär och frukt

Rönnbär och fläderbär kan lätt plockas i klasor och torkas. Man kan t ex spänna upp ett lakan eller myggnät och torka dem därpå, utan att riskera att bären faller av och går till

Bär av äkta fläder (den man gör saft på) kan torkas.

spillo. I synnerhet rönnbär brukar det vissa år finnas i stora mängder. Även nypon omnämns. Äpplen kan skivas och torkas. Dessa bär och frukter är inte att förakta som nyttigt tillskottsfoder. De kan antingen serveras som torrfoder eller krossade och uppblöta blandas i mjukfoder. En författare (Sally Trulson 1942) framhåller särskilt rönnbärens som ett värdefullt foder i onda tider.

Rotfrukter

Ingenting kan ersätta säden i fjäderfäns kost, men lättkokt potatis kan definitivt ersätta en del av den. Andra rotfrukter brukar man ge råa - kluvna eller rivna. Här är det framförallt ankor och gäss som jag tänker på, men även höns låter sig väl smaka. Gäss knaprar i sig morötter, potatis och bitar av kålrötter, betor, och rovor med sina starka näbbar. Ankorna vill ha det rivet. För hönsens del spelar det inte så stor roll, för de kan hacka i sig det mesta. Förr fanns rotsaksquarvar på de flesta ställen där man födde upp fjäderfä. En del hävdar i dag att deras fjäderfä inte äter det ena eller det andra. Troligen är det bara en vanesak och att man har skämt bort dem med burkmajs, konserverade gröna ärtor eller nåt annat godis som de vant sig vid att få.

Grönkål

Så här skriver Signe Forsberg om användning av grönkål som foder: "Ett omtyckt foder är grönkål. På hösten låter man kålen stå kvar i täppan och avplockar de nedersta bladen. Under själva vintern skördas kronorna och tidigt på våren utspirar den saftigaste grönskan på grönkålsplantorna. Innan annat grönt hunnit växa på marken, har man vid detta förfaringssätt den mest läckra grönrätt åt hönsen, vilka kan förtära en otrolig mängd härav."

Hela klasar av rönnbär kan torkas och sparas.

Grodd säd

Det går inte att skriva om grönfoder på vintern utan att ta med den grodda säden. På en vecka kan man få ett förstklassigt foder om man gror ett tunnt lager säd. Täcker man botten i en back och fuktar varje dag så får man en grön matta som hönsen äter upp från roten till de gröna topparna. Har aldrig provat till ankor och gäss men jag kan se mina gäss framför mig när de högljutt sliter i sig härligheten. Det borde med andra ord fungera även till ankor och gäss.

Mjölke, brudfackla, duntrav, kropp, mjölkört, praktduna, rallarros, rävrumpa, rävsvars, skogsblomm... kärt barn har många namn!